SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:153

av Ingemar Kihlström (KD)

Statligt huvudmannaskap för rättspsykiatrin

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett statligt huvudmannaskap för rättspsykiatrin och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

En grundläggande princip för svensk hälso- och sjukvård är att alla människor ska ha tillgång till vård på lika villkor, oavsett bostadsort och personliga förutsättningar. Svensk hälso- och sjukvård håller generellt en hög medicinsk kvalitet, men samtidigt finns betydande utmaningar när det gäller tillgänglighet, kapacitet och jämlikhet. Skillnader mellan regionerna riskerar att leda till att patienter får olika förutsättningar att få den vård de behöver.

Kristdemokraterna har länge verkat för ett ökat statligt ansvar för hälso- och sjukvården, bland annat genom ett större statligt finansieringsansvar. Ett tydligare nationellt ansvar kan bidra till en mer sammanhållen, jämlik och kvalitativ vård i hela landet. Dessa principer är även relevanta för den rättspsykiatriska vården, där det finns särskilda skäl att säkerställa en likvärdig vård oavsett var i landet en patient vårdas.

Rättspsykiatrin har en särställning inom hälso- och sjukvården. Vården ges efter beslut inom rättsväsendet och förenar psykiatrisk behandling med samhällets behov av säkerhet och återanpassning. Det är inte regionerna som beslutar om att en person ska överlämnas till rättspsykiatrisk vård, men det är i huvudsak regionerna som ansvarar för att tillhandahålla vårdplatser och bedriva vården. Detta innebär att tillgången till platser, vårdens organisation och förutsättningarna för behandling kan skilja sig åt mellan olika delar av landet.

Sådana skillnader riskerar att påverka både vårdens kvalitet och patienternas möjligheter till en ändamålsenlig behandling. Rättspsykiatrisk vård måste kunna erbjudas utifrån patienternas medicinska behov och samhällets krav på säkerhet, inte begränsas av regionala skillnader i kapacitet eller ekonomiska förutsättningar.

Utmaningarna riskerar dessutom att öka i takt med att Kriminalvården byggs ut och behovet av vårdplatser och samordning mellan rättsväsendet och hälso- och sjukvården växer. Det finns därför anledning att se över hur ansvaret för rättspsykiatrin bör organiseras för att långsiktigt säkerställa tillräcklig kapacitet, god vårdkvalitet och en effektiv användning av samhällets resurser.

Frågan om ett förändrat huvudmannaskap för hälso- och sjukvården har behandlats av Vårdansvarskommittén, som lämnade sitt förslag i juni 2025. Kommittén lyfter särskilt fram den rättspsykiatriska vårdens särart och bedömer att staten bör ta ett större ansvar för såväl finansieringen som vårdens kvalitet och innehåll.

Kommittén förordar att staten ska ansvara för att finansiera hela eller delar av den rättspsykiatriska vården, samtidigt som regionerna fortsatt ska ha ansvaret för att tillhandahålla vården. Detta är ett viktigt steg mot ett tydligare nationellt ansvar.

Det finns emellertid skäl att gå längre. Ett ökat statligt finansieringsansvar är inte nödvändigtvis tillräckligt för att åstadkomma en långsiktigt sammanhållen och jämlik rättspsykiatrisk vård. Även ansvarsfördelningen mellan staten och regionerna behöver analyseras. Ett samlat statligt huvudmannaskap skulle kunna skapa bättre förutsättningar för nationell planering, enhetliga kvalitetskrav och en mer likvärdig tillgång till vårdplatser.

Ett statligt huvudmannaskap för rättspsykiatrin skulle kunna bidra till att vårdens resurser fördelas utifrån nationella behov snarare än regionala ekonomiska och organisatoriska förutsättningar. Det skulle även kunna underlätta planeringen av vårdplatser, kompetensförsörjning och långsiktiga investeringar.

En sådan reform måste samtidigt utformas med hänsyn till vårdens medicinska innehåll, patienternas rättigheter, patientsäkerheten och behovet av fungerande samverkan med regionerna, Kriminalvården och andra berörda myndigheter. Det behöver också analyseras hur ett statligt huvudmannaskap påverkar kostnader, ansvarsfördelning, personalens anställningsförhållanden och den praktiska driften av verksamheterna.

Mot denna bakgrund bör regeringen tillsätta en utredning med uppdrag att analysera förutsättningarna för och konsekvenserna av ett helt statligt huvudmannaskap för rättspsykiatrin. Utredningen bör särskilt belysa hur ett sådant ansvar kan utformas för att säkerställa en jämlik, patientsäker och högkvalitativ vård i hela landet.

Målet ska vara att varje person som döms till rättspsykiatrisk vård får tillgång till vård av hög kvalitet utifrån sina behov, oavsett bostadsort och regionala förutsättningar. Ett tydligare statligt ansvar för rättspsykiatrin är en viktig fråga för både jämlik vård, rättssäkerhet och ett tryggare samhälle.

Mot bakgrund av det anförda föreslår jag att riksdagen ställer sig bakom behovet av att utreda förutsättningarna för och konsekvenserna av ett helt statligt huvudmannaskap för rättspsykiatrin och tillkännager detta för regeringen.

Ingemar Kihlström (KD)